

תפלת השל"ה הקדוש

ולבי אומר שעת רצון לתפלה זו בערב
ראש חודש סיון, הוא החודש שבו
נתנה התורה. (של"ה ק)

מהדורה שישית
אייר תשע"ז

הקדמה לתפלת השל"ה הקדוש עם ביאור "פֶּנֶךְ בְּנִיךְ"..... א.
 נוסח התפלה עם ביאור "פֶּנֶךְ בְּנִיךְ"..... ב.

חלק העיונים

א	סימן	בענין חשיבות תפלת ההורים.....
ב	סימן	אמירת תפלת השלה"ק בשבת קודש.....
ג	סימן	מתן תורה מיוחס לראש חודש סיון.....
ד	סימן	'תורה' ומדריגת 'בנים' למקום.....
ה	סימן	בטעם בריאת העולם.....
ו	סימן	אמונה ודבקות בתורה.....
ז	סימן	בענין 'חכמה'.....
ח	סימן	יעקב חלק נחלתו.....
ט	סימן	מתי נהיינו ל'עם הנבחר'.....
י	סימן	בקשר שבין מצות פרו ורבו למצות ולמדתם לבנכם.....
יא	סימן	בקשר שבין תורה לקיום העולם.....
יב	סימן	בקשר שבין 'בנים' ל'תלמידים' בענין 'בני תשע מידות'.....
יג	סימן	תוספת שפע להורים ע"י ילדיהם.....
יד	סימן	אהבת תורה.....
טו	סימן	תפלה על יראת שמים.....
טז	סימן	הקשר בין המצב של "לפניך" - פי' לפני ה' - ו"יראתך".....
יז	סימן	לא נפסק תורה אחרי ג' דורות.....
יח	סימן	עוד מענין חינוך הבנים.....
יט	סימן	שקר החן והבל היופי.....
כ	סימן	להתפלל על אשה כשרה.....
כא	סימן	רגל רביעי שבמרכבה.....
כב	סימן	בענין 'כריתת בריח'.....

מכתב ברכה מאת מורי חמי שליט"א

הרה"ג ר' יהודה ליב וויסלער שליט"א

בס"ד

חודש תשרי תש"ע לפ"ק

הנה חכמינו ז"ל הגידו לנו בפ"ק דברכות על ענין התפלה שהוא מהדברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלילים בהם, ואחד מהטעמים הוא מחמת זה שאין דרכם להתבונן בפירושן של הדברים, ואפילו כשהם מתרגמים את המילים מכל מקום אינם תופסים את כל הענין עם כל הקיפן, ונשארו הדברים אצלם בתרגום אבל בלי פירוש, ואין בזה טעם.

ועל כן מה ישמח לבי בזה שראיתי מחתני כבני הר"י יצחק לאבעשטיין שליט"א בן מחותני היקר באדם דורש טוב לעמו הר"ר מיכאל שליט"א, שטרח ומצא כדי מדתו לבאר תפלת רבינו בעל השל"ה, בדרך שכבר סלל לעצמו בחיבורים אחרים לפרש הדברים עם כל הקיפם ומקורותיהם. ואשרי לו.

ויהי רצון שמכה כולנו לרב נחת דקדושה מכל צאצאיו, עד שיתמלא הארץ דעה.

בברכה מרובה
 חמ"ך

כל מקום שמוזכר מו"ר זצוק"ל הכונה למו"ר הגה"צ רבי ישראל אליהו ויינטרויב זצוק"ל

אייר תשע"ז - י. לובנשטיין - 0533114757

yitlob@gmail.com

הקדמה לתפלת השל"ה הקדוש עם ביאור "פֶּרֶךְ בִּנְיָן"

כתב השלה"ק (מסכת תמיד פרק גר מזוה אוח קלז-קלג):

”חל עלינו חובת התפלה ובקשה להשם יתברך בכל צרכינו, כי הכל מאתו יתברך, על כן בכל מה שיצטרך האדם בכל עת ובכל שעה, ירגיל על לשונו תפלה קצרה להשליך על ה' יהבו. ובעת הפעולה יאמר בכל צרכיו לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתה, רבון העולמים הצליח דרכי כי מאתך הכל וכו'. **וביתר^א צריך זיזרו להתפלל שיהיה לו זרע כשר עד עולם**, ואגב כל צרכיהם וזיווגם^ב, מה' יצא הדבר.

ולבי אומר שעת רצון לתפלה זו בערב ראש חודש סיון, הוא החודש^ג שבו נתנה התורה^ד, ואז נקראים בנים לה' אלקינו^ה. וראוי לישב בתענית ביום ההוא הוא ואשתו^ו, ויתעוררו בתשובה ויתקנו כל ענייני הבית איסור והיתר וטומאה וטהרה וכל העניינים, ויתנו צדקה לעניים הגונים. ואם אפשר לבעל להתענות אז הפסקה מה טוב ומה נעים, ועל כל פנים יהיה תענית גמור ככל דיני תענית צבור^ז.

בענין ראש חודש סיון שחל ביום ראשון, וערב ראש חודש היא בשבת נחלקו פוסקי זמנינו אם לאומרה בשבת¹.

[illegible]

(ג) מקורות שמתן תורה מיוחס לראש חודש סיון.

(ד) כבר רמזו כאן שענין התפלה על הבנים וזווגיהם תלוי בענינו של תורה, והוא קוטב של ענינו של התפלה כמו שיתבאר בעוה"ש"ת בהמשך בארוכה.

(ה) כאן מודגש השייכות בין 'התורה' ו'נקראים' בנים'. וע' בעיונים (סימן ד) 'תורה' ומדריגת 'בנים' למקום.

(ו) מובא שהחת"ס וכל בני ישיבתו צמו בערב ראש חודש סיון. וכן מובא מעוד צדיקים שהקפידו בזה.

(ז) יש להקדים, שמאחר שהשלה"ק כתב שאומרים תפלה זו בצום [הרגיל של ערב ראש חודש], אם ר"ח הוא ביום א', אז לכו"ע צמים ביום ה' [אם ר"ח הוא בשבת יש מחלוקת אם לצום ביום ה' או ביום ו'] (ע"ע מ"ז טז ד), אז בודאי [מסביר, וכמובאר בשלה"ק עצמו] יש לומר את התפלה ביום ה' מתי שצמים.

ממי שלא מתכנן כלל לצום, יש שאלה אם לאומרו בערב ראש חודש ממש שהוא שבת קודש [או בערב שבת], או אם לאומרו ביום ה' שהוא יום שמיועד לצום בו [מצד "ערב ראש חודש"].

(א) בענין חשיבות תפלת ההורים והשתוקקותם להצלחת ילדיהם ע' מש"כ בעיונים (סימן א).

(ב) ע' מש"כ בסוף התפלה.

(ג) יש להעיר שהרי התורה ניתנה ביום ו' בחודש סיון - ולא בראש חודש - [ע' בגמ' (שבת פו:)], א"כ למה הדגישו שיאמרו תפלה זו כבר בערב ראש חודש.

מבואר בחז"ל שבכל 'ראש חודש' מונח ה"שרשים" וה"כח" של כל מה שהולך להתרחש במשך החודש, על דרך שמצאנו ש'כל הגוף בתר רישא גרידא' (עיונין מא). א"כ מה שעומד לקרות במשך החודש - הנמשל ל"גוף" החודש - בודאי כבר מונח כוחו ב'ראש' שלו, ורק יצא ל"פעול" במשך החודש [ע' ספר הזכות (ע"י גשט) ובקונטרס 'מתורת רבינו' (230א)]. לכן מובן שכבר בראש חודש סיון אפשר להרגיש התנוצצות ההארה של מתו תורה.

אולם, ביותר, מציאנו ענין זה בחודש סיון. הגמ' (ע' גמלא
שנת פסח) מונה כל חודש סיון "חודש תליתא" - חודש
השלישי - במקביל לכל עניני "תורה" שהיה במהלכים
של שלש [ע"ש בגמרא]. נמצא שכל החודש כולו
מכונה על שם קבלת התורה. ע' מש"כ בעיונים (סימן

"פֿיר פֿינד"

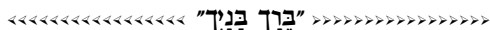
(ט) הרי שרק באמצעות התורה הקדושה ניתן להכיר את הנהגתו יתברך. עיקר ענינו של

ועל קיום העולם ועל קיום התורה בא לנו ממך ה' אלהינו שני צוויים. כתבת בתורתך "פרו ורבו", וכתבת בתורתך "ולמדתם אתם את בניכם". והפנה בשתייהן אחת^י, כי לא לתהו בראת כי אם לשבת^{טו}, ולכבודך בראת יצרת אף עשית, כדי שנהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי כל עמך בית ישראל יודעי שמך ולומדי תורתך^{טז}.

ובכן אבוא אליך ה' מלך מלכי המלכים, ואפיל תחנוני, ועיני לך תלויות עד שתחנני ותשמע תפילתי להזמין לי פנים ובנות. וגם הם יפרו וירבו הם ובניהם ובני בניהם עד סוף כל הדורות, לתכלית שהם ואני כלנו יעסקו בתורתך הקדושה^{יז}, ללמוד וללמד לשמר ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה^{יח}, והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך לאהבה וליראה את שמך^{טז}.

אבינו אב הרחמן, תן לכלנו חיים ארכים וברוכים, מי כמוך אב הרחמים זוכר יצוריו לחיים ברחמים, וזכרנו לחיים נצחיים, כמו שהתפלל אברהם אבינו "לו" [ישמעאל]^{יט}

ח"ו אף רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות שלנו בתורה, כרגע היו נחרבים כל העולמות עליונים ותחתונים והיו לאפס ותהו חס ושלום, וכן שפעת אורם או מיעוט ח"ו, הכל רק כפי ענין רוב עסקנו בה". דבריו ידועים אולם יש כמה נקודות שחייבים להבהיר בהבנת הענין. ע' בחלק העיונים (סימן יא) בקשר שבין תורה לקיום העולם.

(טז) ע' בחלק העיונים (סימן יב) בקשר שבין 'בנים' 'לתלמידים' בענין 'בני תשע מידות'.

(יז) יש לבאר למה נכנס כאן "אני" באמצע התפלה על הצלחת הילדים. ע' עיונים (סימן יג) בענין תוספת שפע להורים ע"י ילדיהם.

(יח) כאן המקום להאריך קצת בענין מרכזי זה של "אהבת תורה". וע' חלק העיונים (סימן יד).

(יט) יש להקשות איך אפשר להתפלל על "יראת שמים" הלא "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". ע' חלק העיונים (סימן טו) בענין תפלה על יראת שמים.

(כ) ראיתי מי שמבאר שהגם שודאי לשון הפסוק היא 'לו ישמעאל', אבל לא יתכן להכניסו לכאן, ורק

בחרתנו ... אהבת אותנו ... וקרבנות^י [ואיתא בפירושו שיח יצחק (בסידור הגר"א) על "ואהבת אותנו" שקאי על מתן תורה]. עוד מצאנו בתפלה בברכת אהבה רבה "והאר עינינו בתורתך ... ובנו בחרת מכל עם ולשון, וקרבנות לשמך הגדול ...".

(יד) הגם שיש ב' פסוקים, א' על קיום העולם, שהיא מצות "פרו ורבו", וא' על קיום התורה, שהיא מצות "ולמדתם אתם לבניכם", אולם ממשך לקבוע שב' אלו הם ממש סוגיא אחת - "והפנה בשתייהן אחת". והענין הוא שמאחר שביארנו שתכלית בריאת העולם היה "להשתמודעא אלהותך". וכבר ביארנו שאין זה אלא "באמצעות תורתך הקדושה", נמצא שכשהעולם מתקיים ע"י "פרו ורבו", עיקר ענינו הוא שמצות פרו ורבו יוביל לידי אנשים שיכירו בו ית' וידבקו בתורתו. נמצא ש"ולמדתם אתם את בניכם" - קיום התורה - הוא האופי והצורה שנתקיים "פרו ורבו" - קיום העולם - בצד היותר טוב, ממילא "הכונה בשתייהן אחת". ע"ע בחלק העיונים (סימן י) בקשר שבין מצות פרו ורבו למצות ולמדתם לבנכם.

(טו) יש לציין לדברי הנפש החיים (נפש ד' פ"א וכן פ"א ופכ"ה ופכ"ז ונפש א' פ"א בנהגה) וז"ל "והאמת בלתי שום ספק כלל, שאם היה העולם כולו מקצה עד קצהו פנוי

(כה) היתכן שבאמצע תפלה שמלא וגדוש בגעגועים לרוחניות, נכנס עניו היופי החיצוני, ע' מש"כ

אָנא ה', שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, יָקִים בְּנוֹ הַפְּסוּקָה, וְאֵנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּכֶם אָמַר ה', רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּפִיךָ, לֹא יִמּוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַע וְזֶרַע אָמַר ה' מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם. יִהְיוּ לְרִצּוֹן אֲמוּרֵי פִי וְהִגִּיוֹן לִבִּי לִפְנֵיךָ ה' צוּרִי וְגֹאֲלִי.

(ל) כאן מבואר שיש קשר בין "ברית" להבטחת העיונים (סימן כב). המשך קיום דביקות בשם בהמשך הדורות. ע' חלק

חלק העיונים

סימן א

בענין חשיבות תפלת ההורים

לכד, קוראים אל ה' והוא יענם".

כמה נורא גדולת השתוקקות של אבא וכיסופיה שבנה יגדל כנביא בישראל, ומחמת אותם הכיסופין זכו כל הילדים האלו לנבואה.

[ב] ז"ל רבינו יונה (בכרכות ג. ד"ה כל הנותן מעטו צין נפון לדרוס) "שיזכור השולחן שהוא כנגד העושר והמנוחה שהיא כנגד התורה ויתפלל על בניו שיהיו מצליחים בתורה ושיהיה להם עושר כדי שלא יצטרכו לבריות והתפלה שמתפלל קודם ההריון היא מועילה יותר מהתפלה שמתפלל אח"כ".

[ג] כתב המשנה ברורה (מז י) "ותמיד תהיה תפלת האב והאם שגורה בפיהם להתפלל על בניהם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות ויכין מאוד בברכת אהבה רבה ובברכת התורה בשעה שאומרים 'ונהיה אנחנו וצאצאינו', וכן כשאומר ב'בא לציון' 'למען לא ניגע לריק ולא נלד לבחלה'".

[ד] החזון איש (קוצן אגרות 6 עד) כתב נוסח תפלה לאם למען בנה בברכת שמע קולינו "יה"ר מלפניך ה"א וא"א שתרצם על בני ... ותהפוך את לבבו לאהבה וליראה שמך ולשקוד בתורתך הקדושה ותסיר מלפניך כל הסיכות המונעות אותו משקידת תורתך הק' ותכין את כל הסיכות המביאות לתורתך הק' כי אתה כו"א".

וביותר צריך זירזו להתפלל שיהיה לו זרע כשר עד עולם

[א] בענין חשיבות תפלת ההורים והשתוקקותם להצלחת ילדיהם מצאנו בילקוט שמעוני (שמואל ב עח) וז"ל "אמר ר' ירמיה בר רבי יצחק בכל יום היתה בת קול יוצאת ומפוצצת בכל העולם כולו ואומרת, עתיד צדיק אחד לעמוד, ושמו שמואל, וכל אשה שהיתה יולדת בן, קראה שמו שמואל, וכיון שהיו רואים את מעשיו היו אומרים, אין זה שמואל, וכיון שנולד זה (שמואל בן חנה הנביאה) ורואים את מעשיו, אמרו כמדומין אנו שזה הוא.

וכתב החיד"א ז"ל (פ' מקדש מעט מהלס, ובספר יוסף מהלס מהלס ט) בזה הלשון "כד הוינא מליא שמעתי מהרב המובהק כמהר"מ מזרחי ז"ל בעל פרי הארץ שפירש הפסוק "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו" לפירש למה שאמרו חז"ל שכל אותם שנקראו שמואל בעבור הבת קול, הגם דלא כיוונה עליהם הבת קול, אלא על שמואל בן חנה, מ"מ כולם זכו ונתנבאו, והם חבל נביאים שנתנבאו בזמן שמואל, וזה שאמר "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו" פירוש כמה שנקראו בשמו שמואל, בעבור הבת קול, הגם דהבת קול לא כוונה עליהם, עכ"ז אהניא להו קריאת שם שמואל לכד להיות נביאים, וזה שאמר "בקוראי שמו", בזה שנקראו בשמו

וְיִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל

של צדיקים, התפלה היא מטה עוז ביד כל אדם, וכל שישים האדם מבטחו בו ית' כו יעלה וכן יצליח".

א. כאן המקום לציין לדברי החזו"א (6 ב) "וכל בר נש בכחו למצא טוב ע"י תפלה וד' מתאוה כביכול לתפלתו

ואולם הגר"ח קנייבסקי שליט"א כתב (דרך סיפה פרשם ימיו) ובתשובה לשאלה אם לומר תפלת השל"ה בשבת וז"ל "לכאורה לא, הרי אין שואלין צרכיו בשבת, ושאינו מתפילת הרמב"ן (הנזכרת כסידור יעב"ץ) שאי אפשר לאומרה וימקודם, אבל תפילת השל"ה יקדימנה ליום קודם, וכי זה דוקא בערב ר"ח. ומסתברא שבמהלך הלילה, שואל צרכיו

[ג] אִיתָא בְּקֵרָא (הַשְׁעָה ג' ב') וְאַפְרָחָה לִּי בְּחַמְשָׁה עָשָׂר
בְּסֹף וְחֹמֶר שְׁעָרִים וְלִתְּךָ שְׁעָרִים וְכָתַב שֵׁם הָרֹדֶף ק' ו'ו"ל

[ד] אומרים בפיוט בסדר הגדה של פסח "אילו קרבנו לפני ה' סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו" הרי שעצם הביאה ל"מרבך סיני" - ה"קרבנו" - שהיה בראש חודש סיון, כבר חשוב הוא בפני עצמו שאפשר לומר עליו "דיינו".

סימן ד

‘תורה’ ומדריגת ‘בנים’ למקום

ויצאות כרחב"ד וחביריו והם כעבדים לפני המלך וכן הוא העוסק בנניי אוצרות המלך ואחים הם המשיגין בחכמה וזהו עבד משכיל אף מי שהוא בדרגא דעבד שעסקו בתפלה הוא ימשול אף במי שעוסק בתורה כשהוא מביש וגם יבא לידי שבתוך אחים יחלוק נחלה'.

וכן מודגש בתפלה שאומרים "השיבנו אבינו לתורתך" שהיחס שלנו עם הבורא כ"אבינו" היא בהקשר ל"תורתך".

ואז נקראים בנים לה' אלקינו

[א] איתא בזה"ק (רע"ט דס"ק קי"א). "מאן דישתדל באורייתא למנע ליה לקודשא בריך הוא ובאינון גניזין דיליה אקרי בן לקודשא בריך הוא".

[ב] כתוב בפסוק (משל י ח) עֶבֶד מִשְׁכָּל יִמְשָׁל בָּכֶן מִבֵּשׁ וּבִתְרוֹף אֲחִים יִחַלַּק נִחְלָה. וכתב הגר"ח ז"ל "... והענין כי בישראל יש ג' דרגין עבד כמ"ש כי עבדי אתם עבדי אתה וגו' ובנים כמ"ש בנים אתם וגו' ואחים כמ"ש למען אחי ורעי כו' והוא כי עבדים הם העוסקין בתפלה

י"ד. וביתר הרחבה ע' בספרו ספר הביאורים (7,6).

סימן ז

בענין 'חכמה'

יש להוסיף לפי ענינינו כאן ביאור המובא בתלמודי הגר"א (הקדמה למדע רות הנעלם ע' י"ב) על מה שאומרים בברכת הצרכים "אשר יצר את האדם בחכמה" י"ח שאין הכוונה [רק] שהקב"ה "יצר" בחכמה, ושה"חכמה" קאי על ה"יצר" י"ט, אלא הכוונה היא שה'חכמה' קאי על ה'אדם' ה'נוצר', שה'אדם' נברא על בסיס ה'חכמה', ובכוחו של 'אדם' - בעומק מהותו פנימה - להרגיש את הברירות המוחלטת, והאמת לאמיתו, שחיון מרצונו ית' אין שום מציאות, שעל בסיס הכרה זו נברא האדם. והוא ה'אמונה' הפשוטה הטמון בתוך ה'פינטעלע איד', והוא נקודת החיבור שיש לכל אדם עם התורה². ולא לחינם נקרא 'תורה' בלשון חז"ל 'מדינותא' בכמה מקומות.

קמו שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְקִרְוָנָם לְכַרְכָּה, "קְרֵאשִׁית", כְּשֶׁכִּיל תּוֹרָה וּבְשֶׁכִּיל יִשְׂרָאֵל

מהות ענינו של "חכמה" - שהיא 'ראשית' - מבואר בגמרא (פסחים 11: וז"ל "רבי חייא בר אבא אמר רבי יונתן מזהבא, (משלי 17) אמור לחכמה אחתי את, אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך, אומרהו, ואם לאו, אל תאמרהו". פי' שעיקר ענינו של "חכמה" היא "ברירות", קבלת האמת לאמיתתו, בלי שום פקפוקים וספקות. זהו נקודת ה"ראשית" של הבריאה, וכל הבריאה כולה חובקת את המראה הזו שנקראת "חכמה", אלא שבעולמינו כדיום, לא מושג את מהות החכמה, ורק שאמונתינו הטהורה, כמאמינים בני מאמינים (שם 15), קבלנו את האמת מאז שנתגלה לראשונה במתן תורה, שראינו כולנו ש"אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד (ואמתן ד לה)".

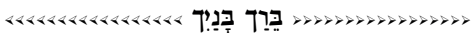
סימן ח

יעקב חלק נחלתו

וב"כ כס' נפש החיים (6 ב) וז"ל "אך הענין הוא, שהאדם השלם כראוי, עיקרו הוא נטוע למעלה בשרש נשמתו העליונה, ועובר דרך אלפי רבואות עולמות, עד שקצהו השני הוא נכנס בגוף האדם למטה, והו' כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, שעיקרו קשור ונטוע למעלה, חלק הוי"ה ממש כביכול², ומשתלשל כחבל עד בואה לגוף האדם".

בִּי הֵם עֶמְדָּה וְנִחְלָתָהּ

יש לציין לדברי הגר"ז (אגרת המשפחה פ"ה) וז"ל "והנה המשכת וירידת הנפש האלקית לעוה"ז להתלבש בגוף האדם נמשכה מבחינת פנימיות ומקור הדיבור, הוא הבל העליון, המרומז באות ה"א תתאה כנ"ל, וכמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה, ומאן דנפח וכו' כ"א. וז"ש כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, פי' כמו חבל עד"מ שראשו א' קשור למעלה וקצהו למטה".

ל'תורה.

- כא. ספר הפליאה (ד"ה של משה למט"ט) "ויפח באפיו נשמת חיים מי שנופח משלו הוא נופח".
- כב. דו"ק בלשון הגר"ז בתחלת ס"ב.

- יח. שהיא ברכה שאומרים דוקא אחרי שבידרנו והוצאנו כל סיג ופוסלות מקומת האדם.
- יט. שא"כ קצת קשה, וכי בשאר הנבראים לא נראה חכמת היצר.
- כ. וידוע ש"ישראל" ר"ת יש ש'שים ר'בוא א'ותיות

סימן ט

מתי נהיינו ל'עם הנבחר'?

אֲשֶׁר בְּחִרְתָּ בָּהֶם מִכָּל הָאָמוֹת

באמת יש להבהיר ענין זה קצת יותר.

כתב המג"א (ס 3) כג בשם הארז"ל וז"ל "איתא בכוונות ובכתבים, והזכירות הללו הם מ"ע, לכן, כשיאמר יובנו בחרת" זיכור מ"ת, "וקרבתנו" מעמד הר סיני, ... עכ"ל". הרי שה"אתה בחרתנו" היה במעמד הר סיני. וכן מובאר בפוסקים שהמעם שלא אומרים "אתה בחרתנו" ו"אשר בחר בנו מכל עם" בתפילות שבת כמו שאומרים ביו"ט, הוא משום שה"בחירה" של העם היהודי היה בשעת מ"ת, ושבת ניתנה כבר במרה עוד לפני מתן תורה [פ', שכשקבלנו את השבת, עדיין לא היינו "נבחרים"], וכן כתב בספר אבודרהם (מערב של שבת ד"ה ומקדש) וז"ל "המעם שאין אומרים בשבת אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון כמו בימים טובים לפי שבמרה נצטוו על השבת שנאמר (שמות טו, כה) שם שם לו

חוק ומשפט ושם נסוהו ואמרו ז"ל שבת ודינין במרה
אפקוד. ועדיין לא בחר בהם הקדוש ברוך הוא עד שנתן
להם התורה אבל כשנצטוו על ימים טובים כבר נתן להם
התורה ובחר בהם ולכך אין אומרים בשבת אשר בחר
בנו כ"י.

ויש להקשות על הגר"א (בסדור שם יתקן) שכתב ש"אתה בחרתנו" היה בשעת "ציאת מצרים, ואם כבר מציאת מצרים היינו "נבחרים לעם" א"כ נראה שסותר את דברי הפוסקים הנ"ל.

אולם כד נענין בדברי ה"י (א"ח ס"י דע"א) מדויק הימב
 פשר הענין, וז"ל "מעם שאין אנו אומרים בקידוש "אשר
 בחר בנו" לפי ששבת ניתן במרה ועדיין לא בחר בנו
 לגמרי" עד אחר נתינת התורה. נמצא בהדיא
 ש"תחילת" בחירת ישראל היה ביצ"מ ו"גמרו" היה
 בשעת מתן תורה.

סימן י

בקשר שבין מצות פרו ורבו למצות ולמדתם לבנכם

למלאכי השרת". וקצת מעיזו לשון השו"ע (אבהע"ה כ"ה ע"ג)
 לקיים מצות בורא ברבית ושיחיו לו בנים
 ועוסקים בתורה ומקיימי מצות בישראל" הרי שהבנים ענין
 העסק התורה וקיום התורה של הבנים, לעצם מצות
 פ"ד כה

אולם כל זה עדיין צריך קצת הרחבה להבינו על בוריו, שהרי זה פשוט שמצות "פרו ורבו" קאי על המצוה

וְעַל כַּיּוֹם הַזֶּה וְעַל כַּיּוֹם הַתּוֹרָה בָּא לָנוּ מִפְּנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ שְׁנֵי צִוּוּיִם. בְּחֻמַּת בְּתוּרָתָךְ "פָּדוּ וְרַבּוֹ", וּבְחֻמַּת בְּתוּרָתָךְ "וְלִמְדַתְּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם". וּמִכֻּנָּה בְּשֵׁמֶיהֶן אַחַת

מצאנו לזה קצת מקור, והוא בספר החינוך במעם מצות פרו ורבו שכתב "מצוה גדולה, ששכיבתה מתקיימות כל המצוות בעולם, כי לב"א ניתנו ולא

פרד בניד

שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד
 "תורה". והרבה קולמוסים נשתברו לבאר דבריו שהרי יש
 לכל מדינה דמרא שלא אומרים הלכל של "עוסק במצוה
 פטור מן המצוה" בעוסק במצות תלמוד תורה, א"כ למה
 אומרים כן לדחות מצות פרו ורבו. אולם להנ"ל קצת
 יותר מוסק ("ע"ד הדרוש) שהרי העוסק בתלמוד תורה"
 בעצם עוסק בעניני הפנימי של מצות "פרו ורבו".

כג. וכך מובא בשו"ע הגר"ז (או"ח ס ד).

כד. וע' ספר דרך פיקודך (מ"ע א, ע' כ' צדפו"י).

כה. עוד יש לציין בדרך אפשר, לדברי הרמב"ם התמוהים (טו לטו"ז) "ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה והיה מתיירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות בעבור אשתו ויבטל מן התורה, הרי זה מותר להתאחר,

גוף החומרי, הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם".
הרי שמהות ההבדלה של ישראל מאומות העולם היה
גופא בגופים שלהם, נמצא ש"ולמדתם" - שהוא עיקר
ענינו של "ובנו בחרת" כח - הוא חלק בלתי נפרד ממצות
"פרו ורבו" העוסק בחלק הגופני של הילד כט.

[ג] הזכרנו למעלה שהקרא של "לא תהו בראה
לשבת יצרה" מקביל ללשון הקרא (בראשית ב ז), שלפני
"קיום" העולם, היה מצבו של העולם "תהו". ובחז"ל
מצאנו (סנהדרין יז. עבודה זרה טז). שהמצב של "תהו" נמשך
אלפיים שנה, עד שהתחיל "אלפים תורה". א"כ
כשהפסוק בענין "פרו ורבו" כותב מפורש שהוא מפקיע
"תהו" [לא תהו בראה כו'], ע"כ ש"פרו ורבו" מכיל
בתוכו את התוכן של ה"ולמדתם" של ה"אלפים תורה".
יותר מזה מצאנו בוודא הקדוש (מקוץ וזהר ט' מה פג). וז"ל
"אתמר הכא [פרו ורבו] ומלאו את הארץ, הדא הוא
דכתיב מלא כל הארץ כבוד", הרי שתוכנו של מצות
פרו ורבו הוא למלא את העולם עם כבוד ה',
לאשתמורעא אלהותך".

הרי שנתבאר לנו ג' דרכים איך מצות "פרו ורבו"
ומצות "ולמדתם אותם לבניכם" משולבים זה בזה. [א]
שהאופן שמקיימים מצות פרו ורבו משפיע בצורה ישירה
על איכות הילד והשתייכותו העתידי לתורה ומצוות. [ב]
עצם הגוף של הישראל, שהיא תוצאה ישירה ממצות פרו
ורבו, גם היא שייכת ביותר ל"ולמדתם אותם לבניכם".
[ג] תוכן הפנימי של מצות פרו ורבו היא להפקיע "תהו",
ו"תהו" וריקנות הגשמי, נתקן ע"י ילדים גשמיים, אבל
ה"תהו" וריקנות מהרוחניות, נתקן ע"י ילדים מקיימי
ולומדי התורה. ל

להוליד בנים כפשוטו בגשמייות, כדרך העולם - וכמו
שכתוב (בראשית ב כח) "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה
- א"כ איך מתבטא סוגית "ולמדתם" בשעת קיום "פרו
ורבו". ויש לבאר ענין זה בכמה אופנים.

[א] מבואר בדברי הרמב"ן (אגרת הקדוש פ"ה) שאיכות
ההכרה לילדינו כבורא עולם, תלוי באופי הרוחניות
שלהם שנקבע כבר בתחילת יצירתם הגשמי. וכפי אופי
התחלתם, בבנים הגשמי, כך אופי תכונת נשמתם
בהמשך התפתחותם וגדלותם. וכן מודגש ברמב"ן וז"ל
"ואחר שהודיענוך כל זה, דע כי בהיות החומר של אדם,
וטבעו, סבת היותו רע או טוב, מצד תכונת המזון ...
ונמצא חיבורו, סבת קדושת השם או חלולו, כפי הבנים
שיוולד כ', צוה אותנו על זה, והזהירנו, ואמר כי נצטרך
לקדש עצמנו ... כאשר באה הקבלה בפסוק (ויקרא טו ג)
והורתם את בני ישראל מטומאתם, ומפני שזו היא סבה
להוליד אדם בנים צדיקים מקדשים שם שמים [או
רשעים מחללים שם שמים] כ'. פ' שמאחר שעיקר
קידוש השם בעולם נקבע כפי אופי ההתנהגות הרוחנית
של ישראל, ודבקות בתורה, לכן חובה עלינו לדאוג
שהילדים יצאו מתחילת התגלותם, גם בגשמייותם, על
צד היותו טוב, בקדושה וטהרה. הרי בהדיא שהחיות של
"ולמדתם" מושפע בצורה ישירה מהאופי של קיום מצות
"פרו ורבו".

[ב] מצאנו שעם ישראל נהיו העם הנבחר, שנבחרו
לחיות האמצעיים שע"י עבודתם יתגלה "אלהותך"
בעולם, שלא היה זה רק מחמת איכותם הרוחני של
הנשמה שבהם בלבד, אלא גם קומתם הגשמי עצמו ג"כ
מופלא ומרומם משל האומות העולם. וכן איתא בכתבי
הגר"א (פ"ט פמ"ט) וז"ל "ובנו בחרת מכל עם ולשון, הוא

בין בן

שלה"ק (מס' שנוטות מהג) בשם התולעת יעקב (דף נח) בענין
"לכם" בשבועות. וע"ע מהר"ל בספר נתיבות עולם (ריש
נתיב התורה) שג"כ מבאר איך הגוף יכול להזדקק ע"י דביקותו
לתורה.

ל. עוד מצאנו בחז"ל קשר בין 'תורה' ל'נישואין'. איתא
בגמרא (נדרים ו:ו) "ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הנהנה
מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות שנאמר
(ויקרא כג) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול
אומרים הודו את ה' צבאות ואם משמחו מה שכרו אמר

כו. וכמבואר בגמ' (יומא פו). שקידוש השם הוא
כשאומרים על האדם "אשרי אביו שלמדו תורה".

כז. וע"ע בסש"ב (סוף פג).

כח. וכמו שביארנו בענין "אתה בחרתנו" בשעת "מתן
תורה" דוקא.

כט. עוד יש הרבה מה להאריך כמה שה"גוף" משתתף
בגילויי הרוחניות של קומת האדם, וע"ע בדברי הגר"א
(ס"ד נגד, ד"ה וע"ד מתיב ונשג) וע' "חיד"א (זכ דוד פ"א) בשם

סימן יא

בקשר שבין תורה לקיום העולם

הרי לפי דברי הנפה"ח יתכן ציור של ביטול וחורבן העולמות ע"י הפסק של לימוד תורה מבני ישראל.

שמעתי פעם ממו"ר זצוק"ל ליישב הקושיא מהע"ח והוא שההבטחה שיהיה קיום תמידי היא גופא הבטחה שלעולם יהיה מישוהו שילמד תורה.

והוספתי לענ"ד שזה גם מונח בתשובה של תוס' שהעובדא ש"כבר קבלו" מחייב [מחמת אותו ההבטחה של לא ימוש דברי תורה מישראל] שלעולם יהיה מי שילמד תורה. וממילא לעולם יהיה קיום.

יש להוסיף בענין מה שהזכרנו מהע"ח, שיש ב' סוגי שפע. יש 'חיות העולמות' ויש 'תוספת שפע' לעולמות. ההבטחה שהזכרנו מהע"ח אינו אלא על ה'חיות' עצמו, ולא על התוספת שפע לעולמות. וא"כ השקו"ט של האומות אינו אם תמיד היה תורה בעולם, שהרי ע"ז יש הבטחה, והראיה הוא מעצם זה שהעולם עומד, [וכמו שמבואר בשאלה של תוס'], אלא השאלה הוא אם ואיך 'קיימו' את התורה [וכמדויק בלשון הגמרא], והנפ"מ הוא לגבי 'תוספת שפע' שמונע לעולם בזכות העבודה של כלל ישראל. לזה אומרת הגמרא שהיה מקום להביא את השמים וארץ כעדים שהרי הם מקבלי השפע, וצינורי השפע. וע"ז אומרת הגמרא שהם גונעים בעדותם.

בענין השאלה השניה הנ"ל ביאר הגאון ר' יואל קלופט זצ"ל בסוף ימיו ע"פ הרו"ח (ו 6) וז"ל "ידוע מה שכתוב (יחזקאל נב כה), אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי. וזהו לא אך על קבלת התורה כי

כי לא לתתו כְּרֵאֶתְךָ כִּי אִם לְשִׁמְתָּ

ז"ל הנפש החיים (נשמת ד' פ"א וכן צפ"י ופכ"ה ופכ"ו ונשער פ' פט"ו נהגסה) וז"ל "והאמות בלתי שום ספק כלל, שאם היה העולם כולו מקצה עד קצהו פנוי ח"ו אף רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות שלנו בתורה, כרגע היו נחרבים כל העולמות עליונים ותחתונים והיו לאפס ותהו חס ושלו, וכן שפעת אורם או מיעוטו ח"ו, הכל רק כפי ענין ורוב עסקנו בה".

[א] בגמרא (עבודה זרה ג.) יש מושא ומתן בין הקב"ה לאומות העולם להוכיח שישארל "קיימו את התורה כולה". הקב"ה אמר ששמים וארץ יעידו, והאומות טענו ששמים וארץ הם גונעים בעדות שהרי נאמר "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי" לכן אינם יכולים להעיד. ומקשה התוס' (ד"ה נוגעים) "וא"ת והרי ראיה גדולה שקיימו שהרי שמים וארץ קיימים הם ... ועוד י"ל שהם קיימים ממה ש'קבלו' כדאמר 'אם ישראל מקבלים'. הרי בהדיא שיתכן שהגם שלא מקיימים את התורה, ומצד זה היה מקום להחריב את העולם, אעפ"כ מאחר ו"פעם" קבלו בעבר, זכות זה יעמוד להם לנצח. וקשה שא"כ מבואר ש"קבלת התורה" של פעם מספיק גם להיום, א"כ איך יתכן דברי הנפש החיים שהעולם יחרב אם כלל ישראל מתנתקים מהתורה לרגע אחד.

[ב] עוד שאלה שנתחבטו בה האחרונים היא שהרי מבואר בע"ח (פ"א פ"ז) שיש בהנהגה העליונה מהלך שנקרא "תמיד" שמבטח שלא יתבטלו העולמות ח"ו.

פירוש פסוק

תורה. ועל כן יש בנשואים ה' קולות כנגד ה' קולות שניתנה בהם תורה. ולכן זוכה לתורה מדה כנגד מדה". איתא בקרא (יחזקאל יח) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לְקִרְיַת הָאֱלֹהִים מִן הַמִּצְבֵּה וַיִּתְּצֵבּוּ בַּתְּחִיטִית הָהָר פֶּרֶשׁ"י "מגיד שהשיכנה יצאה לקראתם, כחתן היוצא לקראת כלה, וזהו שנאמר (דברים נב ג) ה' מסיני בא, ולא נאמר לסיני בא".

רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות שנאמר (שמות י"ט) ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקל שופר וגו' ויהי קול השפר וגו' והאלהים יענו בקול". וכתב אבודרהם (נכנס יסודין ופיוסין) "והטעם בזה כי המחזיק יד החתן ומשמחו שעוסק במצות פריה ורביה שממנו יצאו מקיימי התורה וזו היא כוונת הנשואין להוליד בנים ולגדלם לתלמוד

היה שיחזור לתוהו ובוהו היינו שיתבטל עולם העשיה אבל לא מה שלמעלה". וא"כ השאלה לא מתחילה בכלל שההבטחה היא על עולם הבריאה, והסכנה היא לעולם העשיה. ובגליון הנפש החיים של הגאון הנ"ל צויין ג"כ לשם משמואל (ספר מנדבר על שנועות דף ע"ה ד"ה ונראה) בשם אביו האבני נור וז"ל "אהא ד'ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו' ולא אמר ל'אפס ואין' כי 'תוהו ובוהו' נמי בריאה הוא ...".

אם אף אם היה חס ושלוש כל העולם כולו בטלים כרגע מלמוד התורה היה העולם חוזר לתוהו ובוהו. ואמר (שם פס.) ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי ויכולו השמים והארץ וגו'. תנאי התנה הקב"ה וכו' ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. וידוע כי תוהו ובוהו אינו כליון גמור לכל הבריאה. כי תוהו ובוהו היה אחר הבריאה כמו שכתוב (בראשית ה, ז), והארץ היתה תוהו ובוהו וכבר היתה ארץ וזהו אחר הבריאה קודם עשיה. והיינו מפרשים כי התנאי

סימן יב

בקשר שבין 'בנים' ל'תלמידים' בענין 'בני תשע מידות'

... והענין כי בנים נק' מצד הגופים ותלמידים נק' בנים מצד החכמה שהוליד להם ... ומכאן כמה כח הדיבור שמוליד בנים רוחנים ... ובהן ילחם באהבה עם הת"ח ... והוא המלחמה של רחימו כמו יורה כחץ אל האשה, והמלחמה נק' בזיווג ... ולכן צריכין חברים ללמוד יחד באהבה גדולה ... גם בלא דעת כו' כמו בני שנואה". הרי שאותם התכונות של בני ט' מדות המבוארים בנמרא (מדרש כ:) לגבי התהוות הילדים בנשמות, קיימים גם בחולדת הרוחניות של התלמידים [וכ"ש של הבנים, בלמדם תורה] לא. ע"ע דברי מו"ר זצוק"ל בספר עיני ישראל (ת"פ ע' תקנו).

כְּרִי שְׁנִתְּהָ אֲנַחְנוּ וְצִאצְאֵינוּ וְצִאצְאֵי כָּל עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹאֲדֹרֵי תוֹרָתְךָ

אגב: יש לציין לנקודה חשובה ביותר שנמצא בכתבי הגר"א (תק"ו ז, ב, 6). איתא בתהלים (קמ ג) "הִנֵּה נִחַלְתָּ ה' בְּנִים שָׂכָר פְּרִי הַכֶּטֶן ... אֲשֶׁרִי הִנָּהּ אֲשֶׁר מָלָא אֶת אֲשָׁפְתוֹ מֵהֶם לֹא יִבְשׁוּ בִּי יְדֵרְוּ אֶת אוֹיְבִים בְּשִׁעָרִי. וְאִתָּא ע"ז בתק"ו (ת"פ כ"ה ז, 10) "עַל אֲלֵין טַפִּין אֲתָמָר אֲשֶׁרִי הִנָּהּ אֲשֶׁר מָלָא אֶת אֲשָׁפְתוֹ מֵהֶם וְגוֹמֵר, אֶת אוֹיְבִים בִּשְׁעָרִי, דִּאִהוּ תִרְעָא דְצִדִּיק, אוֹת בְּרִית קִדְשִׁי, דְעֵלָּה אֲתָמָר, זֶה הַשְׁעָר לִי צִדִּיקִים יִכְאוּ בוֹ". וכתב שם בגר"א "דפשמא דקרא נאמר על בניו ... ומדרשו על התלמידים

בְּרִךְ בְּנִיךְ

להסביר הענין ע"פ המשך חכמה (וילא כ"ה ז) וז"ל "דע דהנפש של האדם הוא שכל נבדל, רק שלא נשתלם עד בואו לעולם, ואז נעשה מנבדל, מחובר להמין, ואחרי הפרד החומר, אז דבוק לנפש זולתו במה שהשתלם ממנו, וזה אינו מובן למי שדבוק בחומר, ולכן מצאנו בגמ' (בבא קמא ק"א:) כד שכיבנא ר' אושעיא נפיק לוותי דמתריצנא מתני' כותי' הרי דהנפשות דבוקות ומיוחסות זה לזה, במה שנשתלמה אחת מחברתה". ועומק ענין זה מובן ע"פ דברי הגר"א הנ"ל, שהרב מוליד קומת השכל של התלמיד.

לא. קצת מענין לענין, רואים כמה קשור נפש התלמיד עם נפש הרב, עד כדי כך שבעולם האמת, יתקשר שוב עם רבו, שימשיך לעלותו מעלה מעלה. כתב בספר חסידים (מנו) "כשמת התלמיד, ועסק בהלכות שמועות רבו, יצא רבו לקראתו, ואמר רבינא, כי שכיבנא נפק ר' חייה ור' אושעיא לאנפאי, לפי שמפרש שמועותיהם, ומתריצן" ועוד שם (תקנו) "וכל צדיק שמפרש דברי צדיק אחר, כגון אמורא שמפרש דברי תנא, או דברי אמורא שהיה לפניו, כשמת יוצא התנא כנגדו לקבלו בסבר פנים יפות וללכת עמו ולבקש מן המלאכים להקל עליו ולהעמידו לפני הקב"ה לדבר עליו טובות". ואפשר

סימן יג

תוספת שפע להורים ע"י ילדיהם

וּכְחוּתוֹ ... זוה רמזו אותם רז"ל במתק לשונם, בא זכר לעולם בא כר לעולם ובא ככרו עמו, וזהו שאמרו רז"ל אל תקרי בניך אלא בוניך, ר"ל בניך הם הבונים אותך ועושים לך בנין ...זהו הדבר הוא מנוסה אצל כל באי עולם כולם עב"ל.

ממילא מובן שהצלחת ה'אני' תלוי במידה מרובה בהצלחת הבנים^{לב}.

לְתַבְּלִית שָׁהִם 'וְאֵנִי' בָּלָנוּ יַעֲסֻקוּ בְּתוֹרַתְךָ הַקְדוֹשָׁה
דִּיקְנוּ שִׁישׁ תּוֹסַפַּת שִׁפְעַת גַּם ל'אֵנִי' בּוֹכוֹת הַיְלָדִים.

יש לציין לדברי הכרם שלמה (ע"מ ש"ס פ"ה) וז"ל "עת
דודים לגלות סוד אשר הוא הרגשתו בתחנותיו אצל בני
אדם, כי כל זמן שמזויעים ומולידים בן אחד, מוכרח הוא
שמביא עמו, פ" עם הילד, לצורך אביו ולצורך אמו, דבר
אשר לא היה להם עד עתה, והוא או דבר של עושר,
או דבר של חכמת התורה ועבודה ביראת ה', כל א' כפי

סימן יד

אהבת תורה

אף שיש פנאי ללמוד לכך נאמר והיגית וגו' לומר שחייב אדם ללמוד תורה יום ולילה ... ונקט התנא הא דאין לתלמוד תורה שיעור למטה להורות שצריך האדם מאד מאד לחבב את התורה דבכל תיבה ותיבה שלמד בה הוא מצוה בפ"ע והראיה שיוצא בתיבה אחת מצות לימוד התורהלשהיא שקולה נגד כל המצוות".

כתב אבי הישיבות, הגר"ח מולאזין, בספרו רוח חיים (שנת 1 טו) וז"ל "טוב לי תורת פוך, רצה לומר כי כל מה שתלמיד וותיק עתיד לחדש הכל יצא מפי הקב"ה למושה

לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד לְשֹׁמֵר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַנֵּם אֶת כָּל דְּבָרֵי
תַּלְמוּד תּוֹרַתְךָ בְּאַהֲבָה

בודאי שההשתדלות הראשונה להשיג אהבת תורה היא ע"י שמתפללים עליו, אבל איזה דרכים מצאנו כרבותינו מוסרי התורה בדרכי השגת מעלה גדולה זו. מצאתי בזה כמה נסודות ל¹.

[א] אִתָּא בַגְרָא (שְׁמַת אֵלֶיהּ פֶּלֶא ה' א') וְזו"ל "וְהָא דְכַתִּיב וְהָגִית כו' כִּיּוֹן שִׁיּוּצָא בְּתִיבָה אַחַת הֵייוּ דְאִילוּ לֹא הוּי כְּתִיב וְהָגִית ה"א שְׂאִינוּ צְרִיךְ אֲלֵא תִיבָה א' וְלֹא יוֹתֵר

פֿירד פֿניד

מובנים לכל בני אדם, אע"ג שאין כל האדם שוין בטבעו, וזה אוהב דבר זה יותר, וזה אוהב דבר זה ביותר, אבל מ"מ הכל מבינין סוג אהבה של כל דבר, משא"כ אהבת התורה לישראל, מה שמתקשר ההוגה בה באהבה ושוגה בה. וכן אהבת הכלב לאוה"ע השוגים בה, מה שהוא משוקץ ומתועב בעיני האדם שאין לו אהבה זו, המה דברים נפלאים, ומזה יש להבין ולהשכיל, כי דבר רוחני יצוק בהמה, היינו אורייתא וישראל כולא חד. מש"ה בהגות ישראל בתורה, מתקשר בה כמו בן המתקשר באמו בשעה שמדבר בה, וכן רוח הכלב עם אוה"ע השוגים בה. וה"ק, בשכר שחביבה תורה לישראל באותו אופן נעלה שאינו מושכל לדעת אנושי כמו אהבת כלבא כר".

לב. יש להוסיף שזה גם ענינו של 'תלמידי יותר מכולם' (מענין ז. י.), וע' מהר"ל (דרך חיים אבות ו ז) בענין 'דקדוק חבירים'.

ע"ע בשיעורי מו"ר זצוק"ל (אזכרות חיים שער המומין פ"א) בענין הגדלת הנה"י של אר"א ע"י הולדת הז"א.

לג. קודם, אציין להקדמה קצרה בהגדרת 'אהבת תורה' בבמה היא משונה מכל 'אהבה' אחרת 'כי דבר רוחני יצוק בבהמה', והוא מדברי הנצי"ב מולאזין (הספד דבר י' ט"ל ע"ג כ) (6) ו"ל 'מצאנו מאמר תמוה (נמש' ר"ס ד.) נצבה שגל לימין בשכר שחיבהה תורה לישראל (תהלים מה י'), והמשל תמוה, ככללתא לאוה"ע, זכיתם לכתם אופיר. והמשל תמוה, והענין, דמשונה אהבת שני הדברים הללו, שאינו מושג למי שאינו שקוע באהבה זו, ולא כמו כל אהבה שהמה

את האדם למהלכי התורה וגילוייו.

[ג] עוד מהלך מצאנו על דרך הפסוק "אוהבי ה' שנאו רע" (משלים 15 י). כתב גדול הראשי ישיבות מרן רבי ברוך בער זצ"ל (נרצח שמואל קידושין סי' כז) וז"ל "באמור דוד המע"ה שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי, ביאור הדבר שאי אפשר להגיע לאהבת תורה כי אם ע"י שנאת השקר אז יש לישראל להגיע לאהוב את תורה"ק ועיי' בשער השלישי בס' הישר לרבינו תם בראש הפרק וז"ל ... כי לא תחסר האהבה מפני הלב הרע בלבד, אלא מפני לימוד חכמות רעות ויתחדשו בלב ענינים רעים אשר ישחיתו מוצא האהבה וישוב מקורה מקור משחת ומעין נרפש" לו לז

[ד] כתוב בפסוק (משלי 6 כב) "... ויכסילים וישנאו דעת" ובהמשך (משלי 6 כג) "... אודיעה דברי אהבה". פי' הגר"א "ויכסילים ... שאינם חפצין לטרוח ולידע את התורה הן נקראים כסילים כי הכסיל הוא היפוך היודע ... הכסילים אשר ישנאו התורה מפני חסרון הבנה להן אומר אודיע דברי אתכם ותראו מתיקותיה ותאהבו אותה". הרי שע"י הבנת התורה הוא יהנה ממנה מאוד לח.

מסיני, וכן גם עתה כל מה שהאדם לומד למטה, ועל ידי זה הלא יגיע לאדם אהבת התורה, וזהו שכתוב תורת פיך". הרי שאדם שיודע ומרגיש בשעת לימודו שכל דבריו וחידושיו הכל יצא מפי עליון, יגיע לדרגת "אהבת תורה".

[ב] כתב החזון איש (קיצת אגרות 6 יד) "רב הרגלי לערוך את החיים בודאות גמורה של י"ג העיקרים שעם ישראל עליהם נטעו, הקנו לי אהבת התורה בלי מצרים". ואפשר להסביר את דבריו, שהרי הכח בנפש האדם שמחברו עם התורה היא 'אמונה', ולא לחינם נפתח מעמד הר סיני עם קביעת העובדא בנפש כל אחד מישראל ש"אנכי השם אלךך כו". ומאחר שעיקר ענינו של אמונה היא רק בהבנת מהלכי ההנהגה בבריאה (רמ"ק אור נעדר ח"צ פ"ה) לד, וזה נקרא "שמותיו" ית' - לפי מעשי אני נקרא במדרש (שמות ג 1) - וכל התורה היא בעצם ביטוי של "שמותיו ית'", וכ"כ בספר שערי אורה (שער 6) "כי עיקר האמונה ויסוד היחוד הוא להבין שמותיו". הגם שאין עיקר עסקינו בתחילת לימודינו, בהמצאת גילוי דרכיו מתוך תורתנו הקדושה, אכן מאחר שהאמונה והתורה אחד היא, בודאי הקנין באמונה היא מה שיחבר

סימן טו

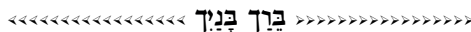
תפלה על יראת שמים

לפי האמת מצאנו עוד מקומות שמתפללים על יראת שמים כגון נוסח התפלה "ויחד לבינו לאהבה וליראה את שמך".

וכן בתפלת רב (נדרות 10): מ "חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים" "ותן בלבינו אהבתו ויראתו" מא.

והאר עינינו בתורתך ונדבק לבנו במוצאותיך לאהבה וליראתך את שמך

יש להקשות איך אפשר להתפלל על "יראת שמים" הלא "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (נדרות לג: מגילה כה. נדה 10: לט).

לז. ע"ע ארחות צדיקים (שער השנאה).
לח. וכדאי לראות שם כל דברי הגר"א.
לט. [ע' שפתי חכמים (לך לך י"ח)].
מ. שיש אומרים אותו בשבת מברכים החודש.
מא. ע' רש"י (שבת קט: ד"ה וצני רחמי) וז"ל "בקש רחמים שלא ישלוט בך יצר הרע".

לד. ע' מש"כ בקונטרס 'אני מאמין' (שיקד 6) להוכיח שיתכן שגם דעת הגר"א (כפר ראש אה"ט ס) כן, ומר"ר צוק"ל הסכים שיתכן שזה פשט בגר"א.
לה. כמבואר ברמב"ן (הק' לספ' נדרים), ובזהר (נדרים מקומות) ובגמרא (נדרות כה).
לו. ע' פחד יצחק (אגרות וכתבים 15) שבפרט בזמנינו שאנחנו בזמן מלחמה אין ב' אפשריות, או להרוג או ליהרג, ושבתקופת העקב "שהעקב מוכרח לדרוס על מה שהוא".

[ב] החזון איש (א"ח ע' רנח: ד"ה דברים) כותב שמה

שנעשה ע"י 'תפלה' לא נקרא 'ידי שמים' ע"ש דבריו הנפלאים מג.

[ג] ע"ע מהרש"א (ברכות ג.) שכתב לחלק בין יראת

העונש ליראת הרוממות, ע"ש.

יש על זה כמה ישובים באחרונים:

[א] במהרש"א (ברכות י. נחל"א) איתא שמכיון ש"בדרך

שארם רוצה לילך מוליכין אותו" ממילא הרוצה ללכת בדרך של יראת שמים ומתפלל ע"ז ודאי שמהני לו תפלתו מב.

סימן טז

הקשר בין המצב של "לפניך" - פי' לפני ה' - ו"יראתך"

יש לו יראת שמים".

וביאור הענין בקצרה הוא שהרי מכואר בגמרא (ברכות

ג: מניל כה. נדה טז:) ש"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" והביאור בעומקו הוא שע"י יראת שמים אפשר להפקיע את ה"חיוץ", נמצא שמי שחי ברקע של "יראת שמים", חי ברקע של "הכל בידי שמים כפשוטו" וזה מה שנקרא בלשון הקדמונים "יראת חמא" [ואין הכוונה ליראת העונש], והוא, שמאחר שעומד לפני ה', "נוכח" תמיד, ממילא הוא חי ברקע של "הכל בידי שמים" ולא יתכן מציאות של חמא במצב כזה.

כמו שהתפלל אברהם אבינו "לו [ישמעאל] יתה לפניך", ופ'שו רבותינו זכרונם לברכה, "קראתך"

יש לציין לדברי מהר"ל (נתיב המורה פ"ה) וז"ל "כי יראת חמא מעמידו על הדרך נוכח ה' מבלי נמיה ימין ושמאל עד שדרכו נוכח השם יתברך. וזה נקרא פרשת דרכים, אשר כל פרשת דרכים הדרך ההוא מביאו אל תכלית הליכתו שאין לו הסרה כלל, ואין להקדוש ברוך הוא בעולמו רק יראת שמים. כי אף שאינו בעל עבירה רק שאין לו יראת שמים, לא נקרא פרשת דרכים, שאין הדרך מביאו לגמרי להיות עם השם יתברך רק כאשר

סימן יז

לא נפסק תורה אחרי ג' דורות

[ב] ועוד, שגם אחרי ש'הובטח', עדיין צריך להתפלל

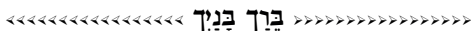
שלא 'יגרום החמא' מה, שה"חמא" יכול לבטל ההבטחה של "אין תורה פוסקת" מו.

ש'יהא ירעי וירעי עד עולם ירע ב'שר

יש להעיר שהרי מצאנו שגם אחרי ג' דורות של לומדי תורה, נפסק החבל ר"ל. ויש לזה כמה הסברים.

[א] ע' בספר חסידים (קט) שכתב שאם רואים שאכן

נפסק תורה מדורותיו, כנראה שהיה חסרון באיכות קדושת הזיווג מד.

מה. ע' בגמרא (ברכות ד. סנהדרין טז:).

מו. וכמו שכתב החזו"א (שעשית יח ד) בענין ההבטחה של "וציויתי את ברכתך", ועוד דוגמאות שאכמ"ל.

מב. וכ"כ מהרש"א (שבת קט: נחל"א).

מג. כדאי לציין שהאגר"מ (א"ח ס"ד מ יג) חולק על החזון איש, וסובר שגם הנעשה ע"י תפלה נקרא 'ידי שמים'.

מד. ע"ע מש"כ לקמן.

מז. ע' מש"כ בביאורנו 'ברית יצחק' על זוהרי מילה.
מח. ומוסיף שבזה מובן הרמ"א (ל"ח שנג ח) שיש לעשות תשובה על עבירות שנעשה בקטנותו. וכן יש סיפור מהאר"י שאמר למהרח"ו לעשות תשובה.
מט. ע"ע רע"א (ש"ח קמא נב) בקשר שבין 'ברית' ו'תורה'.

אפיק אסתר ועייל ושתי הוא ג"כ להגיד נפלאותיו של הקב"ה שעם היות ושתי יפת תואר ביותר ואסתר ירסקת ואו"כ מצד המבט לא היה לאחשורוש לאהוב את אסתר עם כל זה ברחמי שמים למען הרבות פדות ישראל על ידה נשאה חן בעיניו מכל הנשים". הרי שמיידי רק הרוחניות ומעלות הקדושה.

ויש לציין שגם הגר"א עמד על קושיא זו וז"ל הספר קול אליהו (פרשת וילך כט ט) גג "בפסוק (שם כט ט) ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה. הנה שלמה המלך ע"ה אמר בסוף משלי' (ל"ג ז), שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל, ובאמת מצינו גבי האמהות אשר נשתבחו בחן ויופי וגם ברכקה כתיב (נחמ"ד כט טז) והנערה טובת מראה מאד, וצ"ל דהפ' בפסוק כך הוא שקר החן והבל

ע"ע מש"כ בחובות הלככות (שער חשבון הנפש פ"ג חשבון
כט).

סימן כ

להתפלל על אשה כשרה

וּתְזַמִּין לָהֶם זִוּגִים תְּגֻנִים מְזֻזָּע תְּלֻמִּידֵי תְּכָמִים

המקור להתפלל על אשה טובה מצאנו בגמרא (ברכות
(ב) שדורשת את הפסוק (תהלים לב ו) על זאת יתפלל כל
חסיד אליך לעת מצא רק לשמך מים רבים אליו לא יגיעו
ו"ל "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא אמר רבי
חנינא לעת מצא זו אשה שנאמר (משלי יח כב) מצא אשה
מצא טוב^{נד}, במערכא כי נסיב אינש אתתא אמרי ליה
הכי מצא או מוצא, מצא דכתיב (משלי יח) מצא אשה מצא
טוב ויפק רצון מה' מוצא דכתיב (קהלת י טו) ומוצא אני
מר ממות את האשה וגו'^{נה}.

וביותר ארוכה כתב הספר חסידים (תקנ"ז) וז"ל "צימנו
אנו רואים בני אדם שלוקחים נשים שאינם צדקניות
והולידו בנים שאינם מהונגים או בלא תורה, כדוגמת
קרובי אשתו, היו בניו, וכן מצינו אותן שמן הדין היה
להם להיות ת"ח ויראי שמים שאבותיו יותר משלשה היו

בעלי תורה ויראי שמים וכתוב (שפייע נע סע) לא ימושו
מפך ומפי וזרע ומפי וזרע [וגו'] מעתה ועד עולם
ומצינו שהתורה פוסקת מהם לפי שאביהם לקח אשה
שאין אחיה בעלי תורה וצדיקים ואפילו אחיה ת"ח ואביה
בעל נכרית והוליד בנים שאינם מהוגנים, או האשה עצמה
אינה הוגנת, וע"כ הולידו בנים שאינם מהוגנים, לכן
יתפלל כל חסיד על זאת שידבק באשה טובה, שאחיה
ואחיותיה טובים ואביה ואמה טובים ושלא יהא דבר במו
שידבק בהם שיעכב את זרעו מלחיות ת"ח."

אולם כ"ז מיירי על אדם שיתפלל על עצמו שישגי
אשה טובה. אולם יתבאר כאן בתפלת השל"ה שעל
האדם להתפלל על ילדיו שגם הם יזכו לזיווג הגון וטוב.

כתב הספר חסידים (קט) "יתחנן אדם על עצמו ועל זורעו ועל זרע זורעו 'בכל יום' לזווגם בזווג יראת שמים עם תורה וגמ'ח". (וכן כתב הספר חסידים (דמג) "וכן

פירד פניד

נה. ע"ע גמרא (יבמות סג.-): ציורים באשה שהיא "מר ממות", וע"ע ספר חסידים (קלה) שג"כ מאריך בציורים קצת.

נג. ומביא שמקורו בספר דרך אבות מהרה"ג מהר"ם נכד
הר' אברהם אחי הגר"א זצ"ל.

נד. ע' מש"כ במק"א בארוכה בחובת ההשתדלות בענין השידוכים.

יתפלל על בנו ועל בנותיו שישיאם על פרקם ושיהיו
בהצלחה טוב וחיים טובים עם נשותיהם ובנותיו עם
בעליהן והוא עם אשתו".

סימן כא

רגל רביעי שבמרכבה

פחותה מד".

ובעבור דוד עקד רגל רביעי במרכבה

נמצא שבכלל הג' אבות ממון ידיעה שיש גם רגל
ד' והיא דוד המלך.

וע"ע ר' בחיי (וישלם לב י) ורמב"ן (האמונה והנעמן פט"ו)
שמביאים שהיו בין הראשונים שגרסו בתפלתם "אלקי
דוד ובונה ירושלים". וכן ע' דרכי הקבלה לרבינו יצחק
דמן עכו [בעמח"ס מאירת עינים] (בתחילת ספרו) שג"כ גורס
"הוא ה' אלקי אברהם ואלקי יצחק ואלקי יעקב ואלקי
ירושלים".

הרי שמצאנו מקור לדברי השלה"ק שמחבר דוד עם
הג' אבות להשלים את המרכבה.

איתא במדרש (בראשית רבה מז ו וצדד מקומות במדרשים)
שה"אבות הן הן המרכבה" וידע ש"אין קורין אבות אלא
לשלשה" (ברכות טו:). ויש לציין לדברי ר' בחיי (בספרו שולחן
של ארבע) בענין השלחן וז"ל "רו"ל קראו את שמו פתורא
דתלת כרעי כדאיתא במסכת תענית (סא), ומה שלא
אמרו פתורא דארבע כרעי, כי היתה כונתם אל שלשה
האבות, וע"כ אמרו דתלת כרעי הסתירו הרביעית כמו
שהסתיר יחזקאל מקום הנשר כמו"ש (יחזקאל ח ב י) ופני נשר
לארבעתן ולא הוזכר איה מעמדו. וממנו למדו חז"ל
להסתירו ממה שאמרו בסתם האבות הן הן המרכבה
ואמרו אין קורין אבות אלא ג', וידוע שאין מרכבה

סימן כב

בענין 'כריתת ברית'

כריתת ברית להיות אוהבים זע"ז דהיינו שיוכרח להיות
אוהבו אף אם לא היה נמשך אצלו אוהבה זו אליו אח"כ
מצד השכל והדעת מ"מ מכריח א"ע לאהבה בבחינה
שלמעלה מהשכל והדעת".

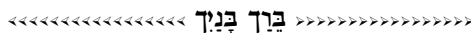
אמר לי מו"ר זצוק"ל שהגר"ז ביאר השלכת ה'ברית'
ואילו הגר"א ביאר 'איך' להגיע לאותו קשר של "ברית".

גם אמר לי מו"ר זצוק"ל שודאי יש לחטא השלכת
על איכות תוקף הברית וההבטחה, עד שלפעמים צריכים
להחזיר תוקפו, אבל ודאי שהברית תמיד מועיל, שלא
יהיה כליון, מחמת החטא.

ואני ואת כריתי אותם אפר ה'

בענין כריתת ברית כתב הגר"א (ס"א ב י) וז"ל "ואומר
לך מהו ענין כרית והוא אדם שיש לו אוהב כנפשו ורצה
שלא יפרש ממנו אבל א"א להיות אצלו ונותן לו דבר
שכל מנמתו ותשוקתו אליו והן נקשרים ע"י הדבר ההוא
אע"פ שנוטל ממנו הדבר מ"מ כל מחשבתו שם הוא
ולשון ברית הוא הכמחה שע"י הדבר וודאי לא יתפרד
ממנו וזהו ענין לשון כריתה שכורת ממנו הדבוק לו ונותן
לי"נו.

הגר"ז (ס"א ב י) כתב "כידוע שענין הכריתת ברית
הוא למעלה מן השכל והדעת ע"ד ב' אוהבים שעושים

ברכות, בענין "רעים האהובים".

נו. ע"ע ר"ח (ו ב) בענין "יגע אהוב" וענין "רעים
האהובים", וע' זוה"ק (תמונה קטע): על ברכה ה' דשבע

מפתח מראה מקומות

ג"ר"א ס"ד א.א. . . . .
ג"ר"א ס"ד ג.א.ב. . . . .
ג"ר"א ס"ד לבב. . . . .
ג"ר"א ס"ד נט. . . . .
ג"ר"א ס"י א.ז. . . . .
ג"ר"א קול אליהו ויצא כ"ז יט
ג"ר"א שנות אליהו פאה א יד
ג"ר"א תקו"ז מז.א. . . . .
ג"ר"ז שו"ע א"ח ס ד יב
דרך פיקודין מ"ע א. . . . .
דרך שיחה פרשת יתרו . . . . .
הליכות שלמה פ"ד הלכה יא . . . . .
חזו"א א"ח ע' רנה: . . . . .
חזו"א ק"א א ב . . . . .
חזו"א קובץ אגרות א יד . . . . .
חזו"א קובץ אגרות א עד . . . . .
חזו"א שביעית י"ח ד . . . . .
חיד"א יוסף תהלות תהלים צט . . . . .
חיד"א לב דוד פ"א . . . . .
חיד"א מקדש מעט תהלים . . . . .
יערות דבש ח"ב עמ' י' . . . . .
כרם שלמה ע"ח ש"ט פ"א . . . . .
ליקוטי מהר"ח ע' כו. . . . .
לש"ם ביאורים א.ד. . . . .
לש"ם על ג"ר"א ס"ד א.א. . . . .
מגן אברהם ס ב . . . . .
מהר"ל דרך חיים אבות ו ז . . . . .
מהר"ל נתיב התורה פ"א . . . . .
מהר"ל ריש נתיב התורה . . . . .
מהר"ם ש"ף סוף מס' חולין . . . . .
מהרש"א ברכות י' בחדא"ל . . . . .
מהרש"א ברכות לג. . . . .
מהרש"א שבת קנו: בחדא"ל . . . . .
משך חכמה וירא כא יב . . . . .
משנה ברורה זי' . . . . .
משנה ברורה רפח כב. . . . .
משנה ברורה תיז ד . . . . .
נפש החיים א ה . . . . .
נפש החיים ב ג . . . . .
נפש החיים בשער ד פ"א ועוד . . . . .
נצי"ב כי תצא כג יט א . . . . .
סידור הגר"א אתה בחרתו . . . . .
ספר הזכוה ט"ו בשבט . . . . .
סש"ב אגרה"ת פ"ה . . . . .
סש"ב ח"א סופ"ב . . . . .
סש"ב ח"א פמ"ט . . . . .
ע"ח יא.א.ב.ג. . . . .
ע"ח שאו"א פ"א . . . . .
ע"ח שער האונא לג פ"ד . . . . .
ע"ח שער הכללים ס"פ ג . . . . .
ע"ח שער המזוהין פ"א . . . . .
עניי ישראל ח"ב ע' תקנו . . . . .
פחד יצחק אגרות וכתבים צג . . . . .
פליאה ד"ה שאל משה למט"ט . . . . .
קובץ מבית לוי ינסן תשסו . . . . .
קונטרס 'אני מאמין' עיקר א . . . . .
רו"ח אבות ו ט . . . . .
רו"ח ו א . . . . .
רמ"א א"ח שמג א . . . . .
רמ"ק אור נערב ח"ב פ"א . . . . .
רע"א שו"ת קמא מב . . . . .
שו"ע אבהו"ע כה ב . . . . .
שו"ת נ"ב תנינא א"ח כד . . . . .
שלה"ק מס' שבועות מחג . . . . .
שם משמאל שבועות דף עא . . . . .
שמן ששון ע"ח שם . . . . .
שפתי חכמים לך זי יח . . . . .
תירא לך לך . . . . .

יבמות סג: . . . . .
ימא פ. . . . .
כריתות: . . . . .
מנילה טו. . . . .
מגילה טו. . . . .
נדח טו: . . . . .
נדרים כ: . . . . .
סוטה די. . . . .
סנהדרין: . . . . .
סנהדרין צו. . . . .
סנהדרין צח: . . . . .
עבודה זרה ג. ובתוס' ד"ה נוגעים . . . . .
עבודה זרה ט. . . . .
עירובין מא. . . . .
פסחים קיח. . . . .
ר"ה ד. . . . .
שבת פז. . . . .
שבת פח. . . . .
שבת צו. . . . .
שבת קל: . . . . .
תענית ז. . . . .
תענית כה. . . . .

תרגום

תרגום מקץ מב ח . . . . .

ראשונים

אבודרהם ברכת נישואין . . . . .
אבודרהם מעריב של שבת . . . . .
אורחות חיים להרא"ש אות כו . . . . .
ב"י א"ח ס' רעא . . . . .
חז"ה חשבון הנפש ג כט . . . . .
מאירת עינים בתחילת ספרו . . . . .
ספר חסידים קלה. . . . .
ספר חסידים קנו . . . . .
ספר חסידים רמג. . . . .
ספר חסידים תנו . . . . .
ספר חסידים תקנט . . . . .
רבינו בחיי וישלח לב י' . . . . .
רבינו בחיי שולחן של ארבע. . . . .
רבינו יונה ברכות ג. . . . .
רמב"ם טו אישות ב . . . . .
רמב"ן אגרת הקדוש פ"א . . . . .
רמב"ן בהק' לפר' בראשית . . . . .
רמב"ן האמונה והבטחון פט"ו . . . . .
רמב"ן הק' לספ' בראשית . . . . .
רמב"ן לך לך זי יח . . . . .
רמב"ן ס"פ פא . . . . .
רש"י וירא כא ח. . . . .
רש"י לך לך זי יח . . . . .
רש"י שבת קנו: . . . . .
שו"ת מהר"ם מינץ פז . . . . .
שערי אורה שער א. . . . .
תולעת יעקב דף נח . . . . .
תוס' שבת קל . . . . .
תפלת הרמב"ן המובאת בסידור יעב"ץ . . . . .

פוסקים

בראשית א א . . . . .
בראשית א ב . . . . .
בראשית א כח . . . . .
בראשית א ב . . . . .
בראשית כד טז . . . . .
דברים לג ב . . . . .
הושע ג ב . . . . .
ואתחנן ד לה . . . . .
ויצא כט ז . . . . .
ויקרא טו לא . . . . .
וירא כא ח . . . . .
יחזקאל א י . . . . .
ירמיה טז כב . . . . .
ירמיה לג כה . . . . .
ירמיהו ל' א . . . . .
ישעיה מה יח . . . . .
ישעיה נד י . . . . .
ישעיה נח י . . . . .
ישעיה נט כא . . . . .
יתרו יט א . . . . .
יתרו יט יז . . . . .
משלי א כב . . . . .
משלי א ד . . . . .
משלי יז ב . . . . .
משלי יח כב . . . . .
משלי יח כג . . . . .
קהלת ז כו . . . . .
שמות טז כה . . . . .
שמות י"ט . . . . .
שמות יד . . . . .
שמות יט וברש"י . . . . .
תהלים לב ו . . . . .
תהלים מה י . . . . .
תהלים צז י . . . . .
תהלים קד כד . . . . .
תהלים קנא י . . . . .
תהלים קנז א . . . . .
תהלים קמא ו . . . . .

מדרשים

בראשית כז א . . . . .
בראשית מז ו . . . . .
שמות ג ו . . . . .
לקוט שמואל א עח . . . . .

זו"ה

לך לך צד. . . . .
קרח קעת. . . . .
תרומה קסט: . . . . .
רע"מ בהר קיא. . . . .
תיקו"ז ת' כא מז. . . . .
תיקו"ז ת' מה פג. . . . .

ש"ס

בבא מציעא קיד: . . . . .
בבא קמא קיא: . . . . .
ברכות ד. . . . .
ברכות ו: . . . . .
ברכות ח. . . . .
ברכות טו: . . . . .
ברכות כא. . . . .
ברכות לג: . . . . .
חגיגה יא. . . . .
יבמות סא. . . . .

אחרונים

אגר"מ א"ח ח"ד מ יג . . . . .
אחרות צדיקים שער השנאה . . . . .
בן איש חי רב פעלים ח"א סו"י ג . . . . .
ברכת שמואל קידושין סי' כז . . . . .
ג"ר"א בסידור שיח יצחק . . . . .
ג"ר"א הק' רות הנעלם ע' יא . . . . .
ג"ר"א יו"ד רסה מז . . . . .
ג"ר"א כתר ראש אות ס . . . . .

רשימת החיבורים שיצאו לאור על ידנו

קיצור הלכות תפלין (תשנ"ט) - בהסכמת הג"ר יהודה אריה הלוי דינר שליט"א.
חוקת תמיד - עמ"ס תמיד (תשס"ה) - בהסכמת ראש הישיבה הג"ר נתן צבי פינקל זצוק"ל, ועוד.
הדרך עלן - מדריך לקניית ארבעת המינים (תשס"ה) - בהסכמת הג"ר שלמה זלמן אולמן והג"ר אשר זעליג וייס שליט"א.
עריכת השולחן - עזר לניהול ליל הסדר (תשס"ו) - כנ"ל.
במצותיו חפץ מאד - מצוות הנוהגות בזמן הזה לאם ולבת [מספר המצוות הקצר] (תשס"ו).
ספר חובת הלבבות המבואר - שער התשובה (תשס"ח) - בהסכמת מו"ר ר' ישראל אליהו ויינטרויב זצוק"ל.
מצות כתיבת ספר תורה (תש"ע).
ברך בניך - על תפלת השל"ה (תש"ע) - בהסכמת הג"ר יהודה ליב וויטלער שליט"א.
ברית יצחק - עיונים בדברי חז"ל בנוגע לליל ברית מילה (תש"ע).
להחיות רוח ולב - הלכות אלמנה ויתום לא תענון (תשע"א) - בהסכמת הג"ר מאיר קסלר שליט"א.
אני מאמין - י"ג עיקרי האמונה (תשע"ג) - בהסכמת הג"ר ברוך דוב פוברסקי שליט"א.
כבוא השמ"ש - מוסר להתעוררות הלב קודם תקיעת שופר לרש"ש (תשע"ג).
פרשגן אגרתא - על אגרת הרמב"ן (תשע"ד).
ביאור על אגדות הגר"א - מס' מגילה (תשע"ה) - בהסכמת הג"ר דוד כהן שליט"א.
יקרא דחיי ודשכבי (תשע"ו)
בנסוע הארון - על 'ברוך שמה' (תשע"ז)

ספרים וקונטרסים שיצאו לאור מתורת מו"ר זצוק"ל:

נר מצוה [מהר"ל] עם ביאורי רבינו 'אור הנר'

מועדי קודש:

חנוכה / פורים / מועדי תשרי / פסח עומר שבועות

שיעורי 'נפש אליהו'

נתיב התורה [מהר"ל]

תולעת יעקב - ראש השנה

על הגר"א ריש אד"ר

קונטרסים 'מתורת רבינו' [תשע"ז]

א. טו בשבט / ב. פרשת שקלים / ג. פרשת פרה והחודש / ד. מרור ומצות סיפור יציאת מצרים / ה. אמונה - וחבקוק / ו. מן ול"ג בעומר ורשב"י / ז. מעמד הר סיני